

ספרים

אישים מן המקרא

מכרה זהב הוא המקרא ליוצרים ולי אמנים בכל לשון ואומה. דמויותיו יע לילותיו הלהיבו הפרו דמיונם של משוררים. מאז ומקדם. סופרים כביי

רוזן (קין) כתומס מן (יוסף), כשלום אש (משה) הרחיבו והעמיקו. זרעו אור חדש ועיצבו בארץ מקורי את האפוס התנ"כי. ואשר להשפעתו של התנ"ך על ספרותנו החדשה, הלא למר חל הוא להכביר מלים. והנה, אל השל שלת הזאת, שיניקת קדומים יניקתה נצטרפה תוליה של י"ד דמויות מסות הכלולות בספר "אישים מן המקרא" לישראל כהן (הוצאת "מחברות לספ"רות", תשי"ח).

המסות הללו — מטעים המתבר כמה פעמים — התרחקו מן הסוד וגי עות במסילת הפשט. שכן הוצאת המקראות מידי פשוטם אינה נראית למחברן כלל ועיקר; להיפך: סכנה בה לדור... מיצוי הפשט והארתו זהו כל תפצו של המחבר.

ואולם, כבר עמד על כך אחד העם במסותו הקלאסית על משה, שהגבור האמיתי, החי בלב הדורות, הפועל והמשפיע, אינו הסופס הריאלי אלא זה שנעצב בזהב דמיונם של המיני העם. והמורש והאגדה אינם, ברובם, אלא השלמה והעמקה של המוטיב הבקראי. לעולם אינם גורעים מהמ קור ומכתישים אותו — מעיר המחבר עצמו (עמ' 215). האם מקרה הוא, שוחל האם דוקא (ולא לאה צרתה ואתותה) היתה למקור השראה אין בלתו באגדה, בקבלה, בכל עולמה של היהדות. עד כדי זהות עם השכינה והאומה? (נשתיירה בזכרון כל הדו"רות לעגנה וזיותגית... שמישה אינה שוקפת צנורות חסדה אינם פוסקים ואש אהבתה נקיה מכל עשן ועכרון, עמ' 86). והנה, דוד ובת שבע, כלום עשויה האפיוודה התלושה שבמקרא למצות את העלילה האנושית העזה? הן-כבר הנמרא ברמות, שהיתה יעז דה לו מנעוריו. ובאפוס הכורדים (שחקרוהו פרופ. ריבלין ואחרים), זה השבט ששמר על לשונו ומסורתו ופזמוניו דורות ארוכים, אולי מאז גר רוש אשור, אנו מוצאים את המוטיב הזה בכל השתלשלותו העובדתית וה"פסיכולוגית" מאז עלומיהם של דוד ואוריה ובת שבע. והנה, ידוע פירוש רש"י על הפסוקים התלושים בעניין למך ושתי נשותיו שאבם ממדר"שים קדומים, והם פותחים אפקים גר חבים להבנת התקופה (דור המבול) וגבוריה, ואילו המחבר, אף שהוא גודר עצמו בפשט הריאליסטי כביכול, גר רש גם הוא לדרך זה. ביחוד בולט הדבר במסה המעולה על אליהו, ולא רק בה. ושעה שהוא מחאר את דיוקנו של אברהם למשל, מעיר הוא: "חוש דק-לחש לאגדה לתארו כילד שנולד בתוך סביבה חסרת אלהים ונעדרת חירות". ולא בכדי נוקט הוא בלשון: "הסופר האלהי", "הצייר האלהי", "האמן האלהי", או בלשון: "כנפי השירה האלהית סוככות על היוצר". זו המסאי הרציונאליסט נפשו נפעמת

מרוסמות הדמויות שהוא מתארן ומ" עוצם המבחנים שהוא מפענחם ומתמרר דד עמם.

*

הדין עם המחבר באמרו, כי "האי שים בתנ"ך הם אישי-מופת, ברוממו חם ובקטנותם, בעלייתם ובירידתם. ואף על פי שהם ילידי מציאות מסוי יימת, אינם אסירי אדמה ולא צמודי תקופה, אלא מופקעים ממקומם ומדי מנם ומשמישים בבואה לטופס המין האנושי בכל הדורות".

ואכן, הוא השכיל לעצב ביד אמן י"ד דמויות חד-פעמיות, לצלול למע" מקי הנפשות, לתפוס את ייחודן וסוד גורלן האנושי והלאומי ולהעלות את המופת הרוחני והנצחי מתוך ההתרח" שות החולפת. ביראת כבוד נהג בגר בוריה, אבל גם באיזמלו של המבקר האמן החפשי, על הרקע של עולמו הקדם ובאיריתו מתגלמים לעיניך אבות האומה ואמהותיה, אהרון וקורה, רות וחנה, שאול ודוד ואליהו הנביא,

— דמויות חיות, בעלות יצרים ומא" ויים, בשר ודם, רוח ויעוד, במגוונת מציגתם המורכבת: שהרי לא ידעה היהדות מעודה בני אדם, ילודי אשה קדושים, מושלמים-בתכלית, הלא ספור האדם פותה בתטאי הראשון של הנולד בצלם שביקש להיות כבודאו, ומשורר התהלים ניסח, ותחסררו מעט מאלהים" (רק בדורות האחרונים, ובהשפעות זרות, חדר לעולמה של ה" הדות הנוסח של "האר"י הקדוש", "הבעש"ט הקדוש", "דער י"ד הק" דושי"). פרקי חיים רוטטים מנעורי האומה, הנלבטת בנורלותיה ובנסיו" נותיה, מתוארים ברוב חן ובחריפות. אתה קורא במסות אלה ונהנה מעו" שר הלשון וההברקה המעלים בזכרון מסותיהם של סוקולוב וויטלבסקי. המ" יית נפש עומדת בהם והם רויים פרי קי שירה, וכה יתאר סומנט הכרעה בחייה של רהל: "...לא היא הובאה לאוהל יעקב באותו ליל-קידושין, אלא לאה אחותה. ואם יעקב לא ידע, למצ" ער, כל הלילה, על המירמה הגדולה של לבן זרווה עונג והזיזה כאילו רחל היתה עמו, הרי רחל ידעה את הסוד האיום. לילה תמים נתענתה ונתחכ" טה. פניה היו כבוישים בכר מיסתה, הפרפרת ביסוריה ומרעידה מבכי. גל על רחמים על עצמה שטף את לבה, הרגישה עירוב של אהבה, קנאה, שני אה והמלה, הבורעים בקרבה באש גדולה וצבעונית. שם באוהל יעקב מתייחד עם אחותה, והיא שותה כאן את הבדידות האכזרית. והאלהים שר תק, ואין עומד בפרץ, חלהלה וליאות אחוזה והסיתה כלפי מעלה: איכה גר" מסו פרחי חלומה הענוגים על שום מה ירדפנה הגורלז אין תנחומים לחי ליפות נמהרות כאלה, היא נתאלמנה בטרם היתה לאשה ליעקב".

תרומה נאה לספרותנו ולהבנת ער" למ התנ"ך החתום בנפשנו הלאומית, בדור שזכה — אולי יותר מכל הדו"רות — לתחושה מעמיקה ביצירת-נצח זו.

א. ש. שטיין